

УДК 159.9:37(043.2)

П 86

Рекомендовано до друку

Науково-технічною радою Мукачівського державного університету
(протокол № 4 від «15» травня 2017 р.)

Психолого-педагогічні особливості розвитку особистості в освітньому просторі : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, 17-18 травня 2017 р., Мукачево / Ред.кол.: Т.Д.Щербан (гол.ред.) та ін. – Мукачево : Вид-во МДУ, 2017. – 250 с.

ISBN 978-617-7495-07-8

У збірнику представлено тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Психолого-педагогічні особливості розвитку особистості в освітньому просторі». Учасниками конференції обговорено питання розвитку психологічної освіти та психологічної практики в умовах євроінтеграції, розглянуто місце психології в системі наук та суспільному просторі, визначено умови становлення потенціалу особистості в освітньому просторі, окреслено психолого-педагогічні проблеми сучасної освіти та психологічний супровід учасників навчально-виховного процесу.

Видання розраховане на науковців, педагогів, викладачів, аспірантів та студентів, які займаються науково-дослідною роботою.

Редакційна колегія:

Щербан Т.Д. – д.психол.н., професор (голова), Гоблик В.В. – д.е.н., доцент, Корнієнко І.О. – к.психол.н., доцент, Березовська Л.І. – к.психол.н., доцент, Барчі Б.В. – к.психол.н., ст. викладач, Воронова О.Ю. – старший викладач, Алмаші С.І. – старший викладач.

Відповідальність за достовірність фактів, власних імен, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікації.

ISBN 978-617-7495-07-8

© Мукачівський державний університет, 2017

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ В УКРАЇНІ НА ШЛЯХУ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР	8
БАБІЙ М. Ф. Контекстно-модульна підготовка психолога як запорука професійної ефективності	8
БАРЧІ Б. В. Розвиток професійного потенціалу фахівців у галузі психології	9
БАРЧІЙ М. С. Проблема формування мотиваційної сфери майбутнього психолога	11
БАРЧІЙ М. С., ОЛАШИН Є. В. Особливості професійного становлення майбутніх психологів	13
БЕРЕЗОВСЬКА Л. І. Деякі аспекти вивчення внутрішньоособистісних конфліктів	15
БЕРЕЗОВСЬКА Л. І., БОГАЙЧУК В. Ж. До питання діагностики психологічної готовності студентів до розв'язання конфліктів	17
ВЛАСЕНКО І. А. Формування конфліктологічної компетентності студентів в умовах інтеграції України в європейський освітній простір	19
ВОРОНОВА О. Ю. Професійна рефлексія як умова формування адекватної «Я-концепції» майбутнього вихователя	21
ГОШОВСЬКА Д. Т. Феноменологія дитячих страхів: психомалюнокова типологічна класифікація	23
ГОШОВСЬКИЙ Я. О. Сенсорно-деприваційний синдром: основні ознаки	25
КОРЕНІСЬКА Ю. П. Фрустрація як типова риса депривованої особистості: тренінговий підхід	27
КОРОЛЬЧУК М. С., ЧЕРНЕГА Н. С. Наукові підходи до вивчення іміджу освітньої установи: закордонний досвід	29
КОСТО С. Я., ХИМИНЕЦЬ А. В. Проблеми мотивації професійного становлення майбутніх психологів	31
КУТІШЕНКО В. П., ФОМЕНКО В. О. Психологічні аспекти конкурентоздатності сучасних вчителів	33
МІРОНЕЦЬ С. М. Сучасні проблеми психологічної допомоги та захисту населення в умовах надзвичайних ситуацій та збройних конфліктів	35
ОБІДЬО В. І., ЗУБОВСЬКИЙ Д. С. Кількісний та якісний підхід до оцінювання інтравітамінного зростання особистості	38
ПЕЛІШЕНКО О. В. Психологічні засади анімалотерапії, як психотерапевтичного методу допомоги дітям	40
СЛАТИНСЬКИЙ І. В. Соціально-психологічна дезадаптація дітей у закладах інтернатного типу	42
УГРИН О. Г. Роль самодетермінації у самореалізації майбутніх професіоналів	43
ЩЕРБАН Т. Д., ФЕЛЬЦАН М. І. До проблеми формування професійної свідомості майбутніх психологів	45
ШИТКА О. П. До проблеми підготовленості психологів до надання гендерно-орієнтованої допомоги	47
ШАПОВА Т. Ю. Суб'єктивний досвід у процесі розвитку професійної самодетермінації	49
ШАПОВА Т. Ю., СЬОМОЧКИН М. І. Розвиток професійної самоідентичності майбутніх психологів	51

Аналіз психолого-педагогічної літератури, досліджень із загальних питань конфліктології свідчить, що значний теоретичний і практичний досвід роботи з конфліктами накопичено як зарубіжними (З. Фрейд, К. Юнг, Я. Морено, Д. Карнегі, Х. Корнеліус, Л. Юрі, Р. Фішер, Д. Скотт, А. Маслоу, К. Роджерс), так і російськими дослідниками (А. Анцупов, П. Блонський, Д. Виготський, Л. Петровська, Б. Хасан, А. Шипілов та ін.). Зазначена проблема знайшла висвітлення у таких аспектах: формування готовності майбутнього фахівця до розв'язання професійних конфліктів (З. Дринка, С. Ємельянов, Н. Підбуцька, Н. Самсонова та ін.); конфліктологічної готовності курсантів (М. Козяр, С. Чистяков та ін.); готовності управлінців до розв'язання конфліктів (О. Бондарчук, Т. Дзюба, Л. Карамушка, Н. Коломінський та ін.); готовності майбутніх дільничних інспекторів міліції до розв'язання конфліктних ситуацій під час навчання у вищому навчальному закладі МВС України (В. Лазарева); конфліктологічної культури фахівця (Н. Самсонова); готовності вчителя до вирішення конфліктних ситуацій у педагогічному процесі (Г. Болтунова).

З. Дринка вивчала дидактичні умови підготовки студентів до вирішення професійних конфліктологічних завдань; І. Устинов – психолого-педагогічні умови готовності військових фахівців до вирішення конфліктних ситуацій; Ю. Костюшко – педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя до міжособистісної взаємодії в ситуації конфлікту.

Психологічна готовність до розв'язання професійних конфліктів – це комплекс знань, умінь та навичок, особистісних якостей фахівця, який забезпечує конструктивне сприйняття та продуктивне врегулювання конфліктів у професійно-управлінській взаємодії.

За своєю структурою вона є складним, багатоаспектним, особистісним новоутворенням, яке включає функціонально пов'язані між собою та взаємообумовлені такі компоненти: когнітивний – сукупність конфліктологічних знань (конфліктологічна грамотність); операційний – сукупність умінь і навичок практичного характеру, які забезпечують реалізацію фахівцем технології управління конфліктними процесами в межах професійної діяльності (технологічність); особистісний – сукупність індивідуально-психологічних якостей особистості, які виявляються в умовах конфліктної ситуації й характеризують її як суб'єкта конфліктної взаємодії (саморегуляція).

Дослідження психологічної готовності студентів до розв'язання професійних конфліктів доцільно здійснювати за методиками, що дозволяють вивчити компоненти психологічної готовності студентів до розв'язання професійних конфліктів. А саме: методика діагностики стратегій розв'язання конфліктних ситуацій Д.Джонсона і Ф.Джонсона (адаптований варіант Т.Д.Кушнірук), методика «Стратегія боротьби з конфліктом» (Д.Веттен, К.Камерон), тест «Оцінка рівня конфліктності особистості», методика оцінювання агресивності А.Асінгера, методика визначення типу темпераменту Г.Айзенка, методика визначення потреби у спілкуванні.

Таким чином, зазначені методики дозволяють визначати психологічну готовність студентів вищих навчальних закладів до розв'язання професійних конфліктів у майбутній практичній діяльності.

Література.

1. Анцупов А.Я. Конфликтология: учебник для вузов / А.Я. Анцупов, А.И. Шипилов. – М.: ЮНИТИ, 1999. – 551с.
2. Дзюба Т.М. Комплекс методик для диагностики психологической готовности керівника школи до взаємодії в умовах конфлікту / За наук. ред. Л.М. Карамушки. – Полтава: ПОІППО. – 2005. – 64с.
3. Емельянов С.М. Практикум по конфликтологии. / С.М. Емельянов – СПб.: Изд-во Питер, 2000. – 368 с.
4. Карамушка Л.М. Психология освітнього менеджменту: навч. посібник / Л.М. Карамушка. – К.: Либідь, 2004. – 424 с.
5. Пашукова Т.І. Практикум із загальної психології / Т.І. Пашукова, А.І. Допіра, Г.В. Дьяконов / за ред.. Т.І. Пашукової. – 2-ге вид., стер. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2006. – 203 с.

УДК 159.9:37.013

Власенко Інна Анатоліївна
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Курс України на інтеграцію з європейським співтовариством передбачає втілення українським суспільством європейських цінностей. Провідними з-поміж них є повага до особистості, до різноманіття думок, поглядів, здатність людини до діалогу. В ситуації соціально-політичної нестабільності, в умовах гібридної війни набувають поширення конфлікти різних видів і масштабів, зростає внутрішня конфліктність та суперечливість особистості.

У даному соціокультурному контексті своєчасним вважаємо проведення курсу «Конфліктологія» для студентів соціономічних спеціальностей. Метою вивчення курсу є формування системи знань про природу конфліктів, набуття практичних навичок у їх розв'язанні, вироблення вмінь прогнозувати і контролювати конфліктну ситуацію, адекватно сприймати конфлікт і прагматично його використовувати. Важливим завданням у межах курсу є формування конфліктологічної компетентності (Б.І. Хасан, Л.М. Цой). Конфліктологічна компетентність являє собою здатність діючої особи (організації, соціальної групи тощо) в реальному конфлікті здійснювати діяльність, спрямовану на мінімізацію деструктивних форм конфлікту і переведення соціально-негативних конфліктів у соціально позитивне русло [1].

Конфліктна компетентність трактується одна з найважливіших характеристик педагогічного професіоналізму, розглядається як невід'ємний складник загальної комунікативної компетентності [2]. Вона включає обізнаність індивіда або групи про діапазон можливих стратегій поведінки в конфлікті і уміння адекватно реалізувати ці стратегії в конкретній життєвій ситуації. У найзагальнішому вигляді конфліктна компетентність визначається як уміння утримувати протиріччя у продуктивній конфліктній формі [2].

Пропонований нами курс має такі особливості:

- інтегрований характер;
- побудований так, щоб враховувати специфіку конкретних студентських груп та індивідуальні траєкторії розвитку кожного студента, що передбачає певну гнучкість подачі матеріалу та створення ситуацій в режимі експерименту;
- базується на поєднанні особистісно значущого етико-психологічного матеріалу та навчальних форм роботи.

Формування конфліктологічної компетентності ґрунтується на таких специфічних блоках:

- теоретичні знання в сфері конфліктології;
- володіння соціальними технологіями профілактики, управління, рефлексивності, методологічність, самогенність, креативність;
- формування професійного типу мислення, що включає володіння технологіями психогігії та стресостійкості в конфліктах;

У курсі «Конфліктологія» ми базуємось на знансвй компоненті про причини виникнення конфлікту, що передбачає набуття студентами знань про поведінку, спілкування та діяльність його розвитку і перебігу, конфліктній ситуації. Проектувальна компонента включає вміння передбачати дії суб'єктів конфлікту, їх поведінку в ході конфлікту, використовувати методи конфліктної взаємодії, динаміку конфлікту, його наслідки [1]. Найскладнішим для формування в контексті курсу виявився конструктивний компонент аналізованої компетентності, що передбачає вміння впливати на оponentів, на їх ставлення, оцінки, мотиви і цілі конфліктної взаємодії.

Одним із критеріїв розвитку конфліктологічної компетентності є уміння виділяти недостатні для вирішення конфлікту засоби та ресурси і звертатись до них. З метою формування такого вміння проводяться рольові ігри, рефлексивні техніки, аналіз досвіду, робота в міні-групах та самостійна навчально-дослідницька діяльність студентів.

Формування конфліктологічної компетентності також включає розвиток уміння студентів кооперуватися з іншими людьми для здійснення спільної діяльності щодо вирішення конфліктної ситуації. Тому в курсі «Конфліктологія» практикуємо наступні форми роботи: групові дискусії, аналіз відео, графічного матеріалу та конфліктних ситуацій учасників, рольові ігри, вправи на саморегуляцію, самопостереження з наступним аналізом, вілпрацювання та аналіз різних стратегій поведінки в конфлікті.

Як вказують автори [1, 2], формування конфліктологічної компетентності особистості можливо, якщо за допомогою рефлексивних технологій актуалізувати «згорнутий» досвід оптимального вирішення конфліктів (самозвіт, самоаналіз, спостереження за моделями). Діагностичний характер має робота студентів з тестами, опитувальниками та інтерпретації результатів (тест Томаса, методика самооцінки тривожності Ч. Спілберґера – Ю. Ханіна, «Рішень співвідношення «цінності» та «доступності» в різних життєвих сферах О.Б. Фанталової тощо).

Таким чином, формування конфліктологічної компетентності студентів має комплексний характер і спрямоване на підвищення конкурентоспроможності сучасного фахівця.

Література:

1. Цой Л.Н. Практическая конфликтология. Книга первая / Л.Н. Цой. – М., 2001. – 233 с.
2. Хасан Б.И. Конструктивная психология конфликта / Б.И. Хасан. – СПб.: Питер, 2003. – 250 с.

УДК 159.92

Воронова Ольга Юріївна
Мукачівський державний університет
м. Мукачеве, Україна

ПРОФЕСІЙНА РЕФЛЕКСІЯ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ АДЕКВАТНОЇ «Я-КОНЦЕПЦІЇ» МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ

Проблема формування здатності до професійної рефлексії залишається важливою та актуальною. «Я-концепція» педагога-вихователя – це узагальнене уявлення про самого себе, певна система настанов, обумовлених сукупністю образів, на основі дії механізму рефлексії. На основі аналізу досліджень зарубіжних і вітчизняних вчених виділені наступні компоненти «Я-концепції» педагога: описовий, оцінний, когнітивний, поведінковий.

Описовий компонент представлений «Я» образами педагога, що мають ієрархічні рівні свого розвитку. Оцінний компонент «Я-концепції» характеризується двома основними складовими: самооцінкою й самоприниженням. Професійна самооцінка, проявляючись в операційно-діяльнiсному і особистісному аспектах, дозволяє педагогові оцінювати свої особистісні якості й педагогічну діяльність із позиції ідеального образу «Я-професіонала». Професійна самооцінка допомагає педагогу оцінювати результати своєї праці, на основі чого формується почуття відповідальності/незадоволеності від досягнутого.

Когнітивний компонент характеризує комплекс подань про себе як про професіонала. Професійна самосвідомість визначається трьома стадіями свого розвитку: стадія самовизначення, стадія самовираження й стадія самореалізації.